

***HYDNOCYSTIS CLAUSA* (Tul. & C. Tul.) Ceruti in Bres.: UN COGOMELO POUCO FRECUENTE NA PENÍNSULA IBÉRICA**

por
J.C. ALONSO-LAGO*

Resumo

Descríbese macro e microscópicamente o taxon *Hydnocystis clausa* (Tul. & C. Tul.) Ceruti, ascomiceto pouco frecuente na Península Ibérica. Non foi citado anteriormente para Galicia.

Palabras clave: *Ascomycetes*, *Hydnocystis*, dunas, Península Ibérica, Galicia

Summary

Hydnocystis clausa (Tul. & C. Tul.) Ceruti, a rare *ascomycete* in Iberian Peninsula, is described here. This taxon wasn't mentioned before for Galicia.

Keywords: *Ascomycetes*, *Hydnocystis*, dunes, Iberian Peninsula, Galicia

INTRODUCCIÓN

Hydnocystis clausa (Tul. & C. Tul.) Ceruti pertence á clase *Ascomycetes*, orde *Pezizales* e familia *Pyrenomataceae* (COURTECUISSÉ et DUHEM, 1994 e MONTECCHI et SARASINI, 2000).

É unha especie próxima ás do xénero *Genea*, das que se diferencia pola abertura basal cando están maduras (as *Genea* fano pola parte apical) e pola ausencia dun epitecio ben diferenciado, e ás do xénero *Geopora*, das que se separa porque as ascas non están claramente operculadas (CONSTANTINO

et LLEONARD, 1996 e MARCOTE et al., 2003).

O xénero *Hydnocystis* unicamente conta con outro representante en Europa, *Hydnocystis piligera* Tul. & C. Tul., que se diferencia principalmente de *Hydnocystis clausa* polas esporas máis anchas e esféricas (23-35 μm .) e as ascas máis sacciformes (FRANCHI et al., 2001).

METODOLOXÍA

Seguíuse o procedemento habitual neste tipo de estudos para determinar a

* Carballiño, 166 – Cesantes. E-36693-Redondela (Pontevedra). E-mail: jcalonsolago@terra.es

especie: primeiro, anotáronse *in situ* os caracteres organolépticos dos exemplares atopados, para levar a cabo despois, xa no laboratorio, unha descrición macroscópica completa, etiquetado e secado mediante un convector de aire quente.

Finalmente procedeu-se ó estudio microscópico, empregando para a súa observación unha lupa binocular e un microscopio óptico. Ademais, xunto con H₂O, utilizáronse o reactivo de Melzer, KOH (10%), vermello congo, azul de cresilo e azul de algodón, anotando as características máis salientables observadas e realizándose debuxos das distintas estruturas valéndonos da cámara clara do microscopio.

A metodoloxía usada para o estudio macro e microscópico está baseada nos traballos de BREITENBACH et KRÄNZLIN (1984), MORENO et al. (1986), CETTO (1993), ORTEGA et LINARES (2000) e FRANCHI et al. (2001), e os autores da especie foron abreviados por BRUMMITT et POWELL (1992).

DESCRICIÓN

***Hydnocystis clausa* (Tul. & C. Tul.)**

Ceruti in Bres. Iconog. Mycol. 28: tab. 12, f. 1. 1960.

≡ *Genea clausa* Tul. & C. Tul., *Giorn. Bot. It.* I, 1 (2): 59. 1844.

= *Hydnocystis arenaria* Tul. & C. Tul., *Fung. Hypog.*: 117. 1851.

= *Hydnocystis beccarii* Mattir., *Malpighia* 14: 101. 1900.

≡ *Geopora clausa* (Tul. & C. Tul.) Burds. subsp. *clausa* f. *clausa*, *Mycologia* 60 (3): 507. 1968.

Macroscopía

Ascocarpo: De 0,5-3 cm de diámetro, globoso ou subgloboso, en forma de tubérculo deforme, un pouco cerebriforme ou convoluto. Oco por dentro (ó madurar abre deixando ver

que é cóncavo, tendo unha soa cavidade). Semihípoxeo.

Carne: Moi delgada e sutil, dun grosor de 1-1,5 mm. Desprende un cheiro curioso, moi doce (lembra ó roscón fresco) e persistente.

Superficie externa: De cor mel ou parda clara a máis escura, lixeiramente rugosa ou verrucosa e presenta unhas finísimas pilosidades parduscas na parte inferior.

Superficie himenial: De cor abrancazada ou algo crema e superficie lixeiramente rugosa.

Microscopía

Esporas: De 19-26 x 14-21 µm, Q = 1.2-1.4 e Qm = 1.3, lisas, elipsoidais, hialinas e cunha grosa gota oleosa central, de aspecto semitranslúcido. As paredes son dobres. Con reactivo de Melzer, parte das esporas viran a unha cor alaranxada, permanecendo a parede amarelenta. Con vermello congo, o interior da espóra vólvese de cor violácea, mentres que a parte interna non. Con azul de algodón o interior reacciona a azul escuro, o que contrasta coa parede esporal que permanece máis clara.

Ascas: De 160-200 µm x 17-24 µm, octoespóricas, cilíndricas e mazudas. Presentan tamén parede dobre como as esporas.

Paráfises: De 2-5 µm de ancho, inchadas e cilíndricas en xeral, aínda que algunhas están máis ensanchadas no ápice, ata as 11 µm (15). Son tabicadas, hialinas ou lixeiramente amarelentas e de paredes finas.

Himenio: Dunhas 200 µm. de grosor.

Subhimenio: De 30-40 µm. Pouco discernible do excípulo medular.

Excípulo medular: De 240-300 µm, composto de hifas irregulares, entrecruzadas. Con reactivo de Melzer tinguése claramente de cor azulada.

Fig. 1.- *Hydnocystis clausa* (Tul. & C. Tul.) Ceruti.

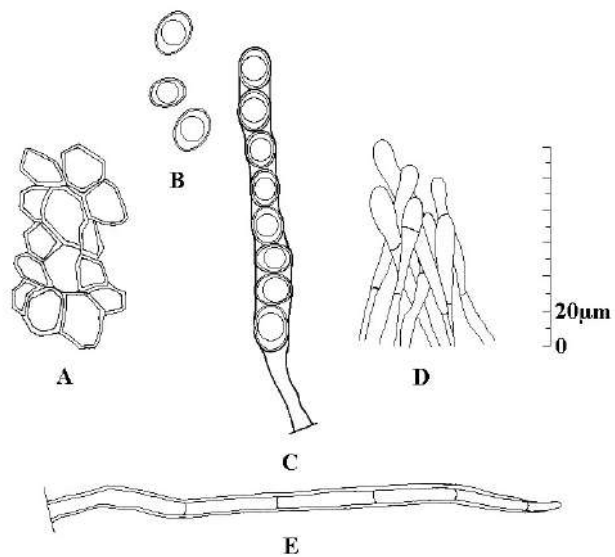

Fig. 2.- *Hydnocystis clausa* (Tul. & C. Tul.) Ceruti: A. Excípulo ectal, B. Esporas, C. Asca, D. Paráfises e E. Pilosidade.

Excípulo ectal: De 70-120 μm , composto por elementos globoso-angulosos. A parede externa, de 2-3 μm , é máis densa e posúe unha pigmentación parda máis ou menos escura.

Pilosidades: De 6-14 μm de ancho, cilíndricas, septadas e de cor parda clara. Parten da parede máis externa do excípulo ectal e recubren toda a superficie do ascocarpo. Na parte inferior compoñen un entramado moi fino que o une ó sustrato, que en ocasións penetra ata o interior da cámara glebal.

Hábitat

Trátase dunha especie termófila, que adoita vivir en lugares areosos, secos e de forte exposición solar, baixo distintas especies de *Cistus*, sobre todo en piñeirais (VIDAL & PASCUAL, 1990). Os exemplares estudados foron atopados sobre tapete de musgo (nos bordes), nunha depresión húmida rodeada de *Pinus pinaster* e *Pinus pinea*, en zona de *Cistus salvifolius*.

Material estudado

ESP, Pontevedra, Cangas, praia de Nerga, [29TNG1478], 17-01-2004. J.C. Alonso-Lago e N. Alonso-Pereira. LOU-Fungi 18333. Dous exemplares, un deles inmaduro.

Observacións

Trátase dun fungo pouco frecuente, carente de valor culinario. Este material constitúe a primeira cita do taxon para Galicia. Foi mencionado anteriormente por MARCOTE et al. (2003), sen indicar localidade exacta nin *exsiccata*.

AGRADECIMENTOS

A Dna. Concha Cendón e Dna. Pilar Rodríguez, veciñas de Verín, que foron as primeiras que me abriron a fiestra a

este fermoso e increíble mundo dos fungos. Á Dra. Marisa Castro por poñer á miña disposición o material óptico e bibliográfico necesario para o estudo do material, e polo seu impagable maxisterio micolóxico. A todos os membros do Laboratorio de Micología da Universidade de Vigo, especialmente a Alfredo Justo, pola súa infinita paciencia, asesoramento e consellos.

BIBLIOGRAFÍA

- BREITENBACH, J. et KRÄNZLIN, F. 1984. *Champignons de Suisse, I. Les Ascomycètes*. Mykologia. Lucerne.
- BRUMMITT, R.K. et POWELL, C.E. (eds.) 1992. *Authors of plant names*. Royal Botanic Gardens. Kew.
- CETTO, B. 1993. *I funghi dal vero, 7*. Saturnia. Trento.
- CONSTANTINO, C. et LLEONARD, J. 1996. *Els bolets de Les Balears*. Caixa de Balears e Consell Insular de Mallorca. Palma de Mallorca.
- COURTECUISSÉ, R. et DUHEM, B. 1994. *Les champignons de France*. Delachaux et Niestlé. Paris.
- FRANCHI, P.; GORRERI, L.; MARCHETTI, M. et MONTI, G. 2001. *Funghi di ambienti dunali. Indagine negli ecosistemi dunali del Parco Naturale Migliarino San Rossore Massaciuccoli*. Parco Regionale Migliarino San Rossore Massaciuccoli e Università degli Studi di Pisa. Pisa.
- MARCOTE, J.M.C.; POSE, M. et TRABA, J.M. 2003. *Setas de Galicia*. Xunta de Galicia.
- MONTECCHI, A. et SARASINI, M. 2000. *Funghi ipogei d'Europa*. Associazione Micologica Bresadola. Trento.
- MORENO, G.; GARCÍA MANJÓN, J.L. et ZUGAZA, A. 1986. *La guía de Incafo de los hongos de la Península Ibérica, I*. Incafo. Madrid.
- ORTEGA, A. et LINARES, E. 2000. *Setas y trufas*. Diputación de Granada.

VIDAL, J.M. et PASCUAL, R. 1990.
Hydnocystis clausa (Tul.) Cer. in
Bolets de Catalunya, IX Col.lecció.

Lám. 415. Societat Catalana de
Micologia. Barcelona.